

MARX en ENGELS

op weg naar het Communistische Manifest

HET LEVEN EN WERK VAN
MARX EN ENGELS
TOT DE GEBOORTE VAN HET MANIFEST

NCPN SCHOLING.
EERSTE LES

FRANS DE MAEGD
INSTITUUT MARXISTISCHE STUDIES

Marx en Engels vaders van het Manifest

Inhoud:

- **Het leven van Karl Marx en Friedrich Engels**
 - Kameraden voor het leven (een unieke vriendschap)
Hun uitwerking van het historisch en dialectisch materialisme
 - Hun kritiek op het idealisme en de metafysica
 - Hun zoektocht naar het wetenschappelijk socialisme
 - Hun kritiek op het utopisch en idealistisch socialisme
 - Hun eerste stappen voor de organisatie van de communisten in Europa (1843 – 1848)
 - De geboorte van het Communistisch Manifest, programma van de verenigde communisten (pré-Internationale – 1848 – 1852) op de vooravond van de revoluties in 1848

Marx en Engels vaders van het Manifest

Inhoud:

- Het leven van Karl Marx en Friedrich Engels
 - Kameraden voor het leven (een unieke vriendschap)

Marx en Engels vaders van het Manifest

Inhoud:

- Het leven van Karl Marx en Friedrich Engels
 - Kameraden voor het leven (een unieke vriendschap)

Marx en Engels vaders van het Manifest

Inhoud:

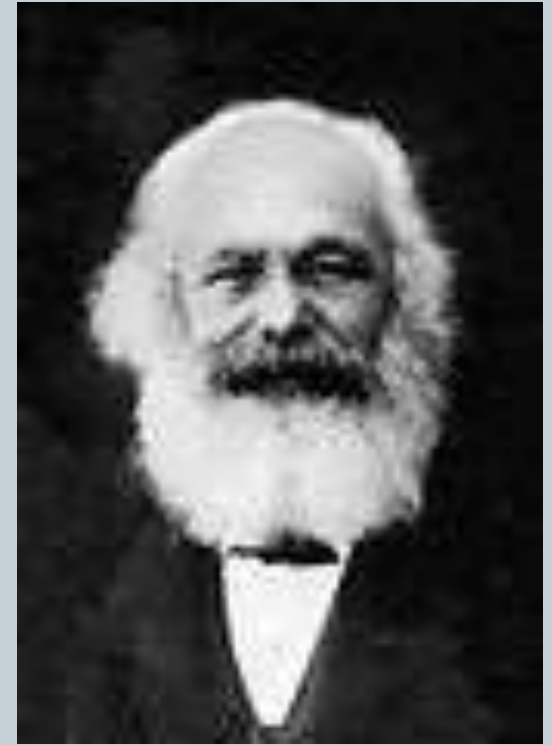
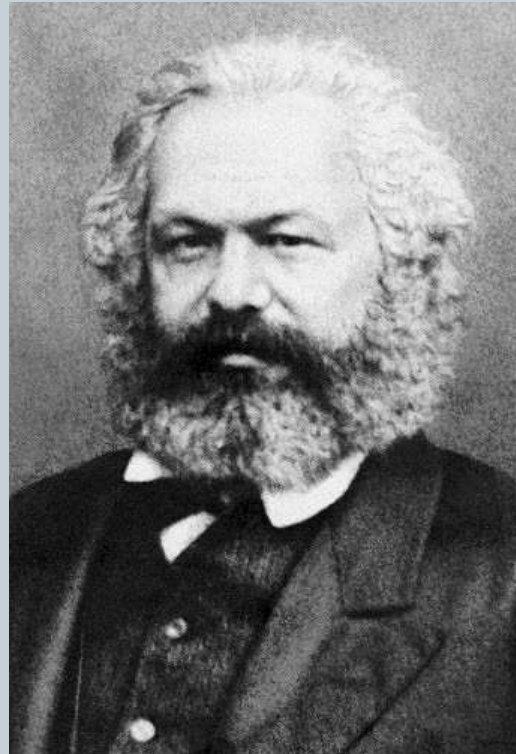
- Het leven van Karl Marx en Friedrich Engels
 - Kameraden voor het leven (een unieke vriendschap)

Marx en Engels vaders van het Manifest

Het leven van Karl Marx

Marx en Engels vaders van het Manifest

Het leven van Karl Marx

- 1818: geboren in Trier, uit Joodse ouders, op 5 mei
Vader democraat (ideeën v.d. Verlichting)
- 1835: studeert rechten in Bonn
- 1836 -1841: studeert rechten dan filosofie in Berlijn
Aanhanger van Hegel en Feuerbach
Thesis over materialisten in de Oudheid (Jena)
Omwille van zijn strijdbaar materialisme kan hij geen professor worden

Marx en Engels vaders van het Manifest

Het leven van Karl Marx

- 1818: geboren in Trier, uit Joodse ouders, op 5 mei

Marx en Engels vaders van het Manifest

Het leven van Karl Marx

- Trier en de Moezelstreek (Rijngebied) rond Trier maakte deel uit van Pruisen sinds de val van Napoleon en het Congres van Wenen 1814 – 1815
- Maar in het Rijngebied bleef de Code Napoleon van kracht
- De bevolking was veel meer Frans gezind dan Pruisisch zeker in de intellectuelen

Marx en Engels vaders van het Manifest

Het leven van Karl Marx

- **Vader was advocaat**
 - Bekeerde zich tot het protestantisme
 - Aanhanger van de verlichting
 - Moeilijke relatie met zijn zoon
 - Sterft op vrij jonge leeftijd

Marx en Engels vaders van het Manifest

Het leven van Karl Marx

- Marx was goede leerling in Trier
- Had broers en zusters (lieveling zuster Sofie)
- Moeilijke relatie met zijn moeder na de dood van zijn vader (om erfenis)
- Marx keert alleen maar terug naar Trier voor zaken
- Goede relatie met zijn oom Philips

Marx en Engels vaders van het Manifest

Het leven van Karl Marx

- 1835: studeert rechten in Bonn
 - 1836 -1841: studeert rechten dan filosofie in Berlijn
- Aanhanger van Hegel en Feuerbach
- Thesis over materialisten in de Oudheid (Jena)

Marx en Engels vaders van het Manifest

Het leven van Karl Marx

- 1842 – 1843: Keulen, journalist “Rheinische Zeitung”
Staat aan de kant van de werkers

- Houtdiefstal
- Arme wijnboeren en knechten

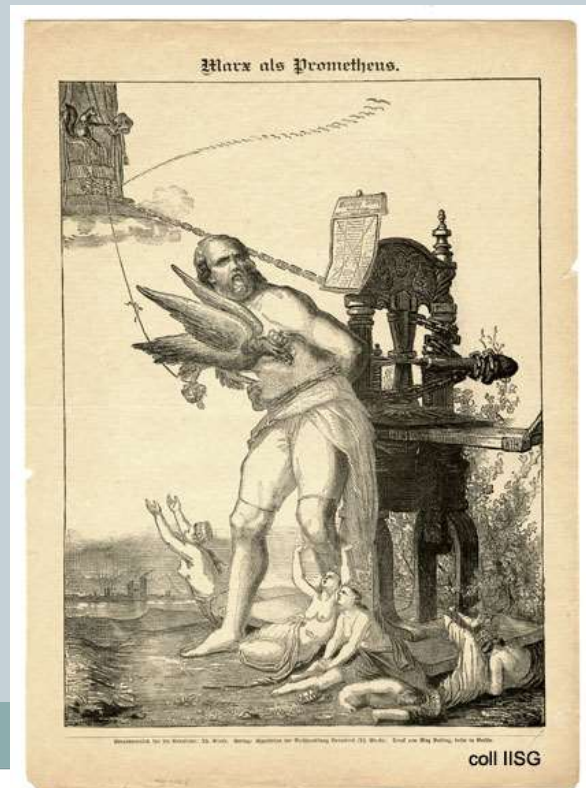

Marx en Engels vaders van het Manifest

Het leven van Karl Marx

- 1842 – 1843: Keulen, journalist “Rheinische Zeitung”
Wordt slachtoffer van censuur
De krant wordt opgedoekt
Marx wijkt uit naar Frankrijk

Marx en Engels vaders van het Manifest

Het leven van Karl Marx

- **1843 - 1844: Parijs:**
 - Ontmoeting met Friedrich Engels
 - Bijdragen van Marx in “Duits-Frans Jaarboek”
 - Medewerkers “Vorwärts” (kritiek op Pruisen)
- **1845 - 1848: Brussel**
 - Samenwerking met Engels
 - Kritiek op het utopisch socialisme
Het *Communistisch Manifest*
 - Stichting van de Comité de Correspondance Communiste en de Communistische Bond

Marx en Engels vaders van het Manifest

Het leven van Karl Marx Geen Marxisme zonder Jenny von Westphalen

- 1814 – 1881. Was van aristocratische afkomst
- Ouders waren erg progressief
- Een broer communist, een andere reactionair
- 1843: Jenny von Westpahlen huwt Karl Marx

Mooiste meisje van Trier....

Marx en Engels vaders van het Manifest

Het leven van Karl Marx Geen Marxisme zonder Jenny von Westphalen

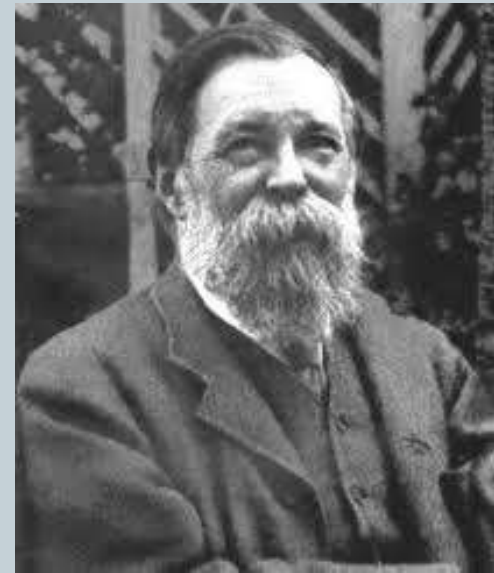
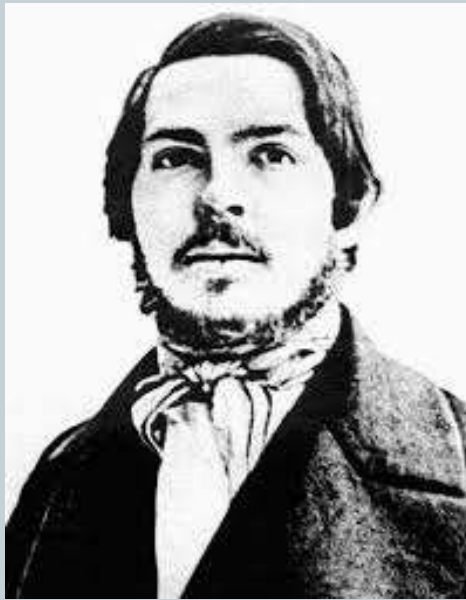
- Steunde gans haar leven het werk van Marx
- Kende heel wat ellende in haar leven
- Slechts drie van de zeven kinderen overleefde haar
- Marx was haar niet altijd trouw
- Drie volwassen dochters zeer actief

Marx en Engels vaders van het Manifest

Het leven van Karl Marx
Geen Marxisme zonder Friedrich Engels

Marx en Engels vaders van het Manifest

Het leven van **Friedrich Engels**

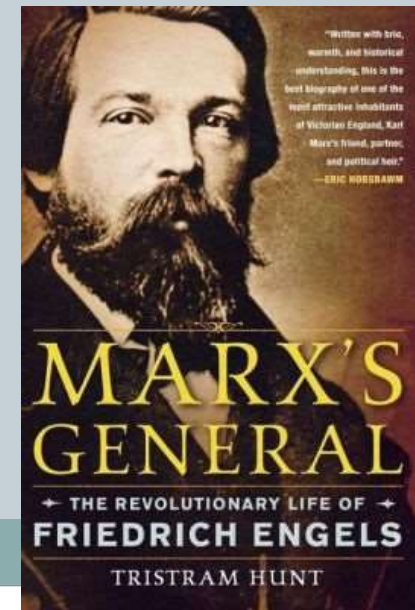
- Geboren in Barmen (Wuppertal – Rijngebied) in 1820, overlijdt in 1895 in Londen
- Vader was industrieel met textielfabrieken in Barmen en Manchester
- Vader en moeder waren heel gelovig en uiterst conservatief
- Friedrich Engels had het moeilijk om het milieu van zijn ouders en de godsdienst te breken

Marx en Engels vaders van het Manifest

Het leven van **Friedrich Engels**

- Na zijn studies in Barmen gaat hij naar de militaire school in Berlijn – artillerie
Gans zijn leven belangstelling voor krijgswezen
- Tegelijk studeert hij filosofie en wordt hij een aanhanger van de Jong Hegelianen

Marx en Engels vaders van het Manifest

Het leven van **Friedrich Engels**

- Engels beheerste heel wat talen
- Is muzikaal en dichter
- Grote belangstelling voor volkskunde, tegen Pruisisch nationalisme
- In zijn jeugd wordt hij zeer vroeg voorstander van het liberaal kosmopolitisch denken, tegen dweperig en romantisch germanofilisme (Schelling “mens is onvrij”)
- Een democratische revolutie is nodig in Duitsland

Marx en Engels vaders van het Manifest

Het leven van **Friedrich Engels**

Marx en Engels vaders van het Manifest

Het leven van **Friedrich Engels**

- Runt in Manchester een filiaal van zijn vader
- Leert de arbeidersklasse kennen, mede dankzij zijn vriendin Marie Burns
- Ziet antagonisme in de maatschappij
- Studeert economie (Marx leert van Engels)

Marx en Engels vaders van het Manifest

Het leven van **Friedrich Engels**

- Onder de indruk van het Chartisme

CHARTISTS' RIOTS.

Marx en Engels vaders van het Manifest

Het leven van **Friedrich Engels**

- Chartisme 1837 – 1848
 - Charter van het volk, eis voor sociale en democratische hervormingen
 - Acties: petitie, meeting, stakingen, betogingen.
 - Eisen algemeen stemrecht, controle op het parlement
 - Dwingen sociale voordelen af
 - Vertegenwoordigers in het parlement
 - Zware repressie en verbod

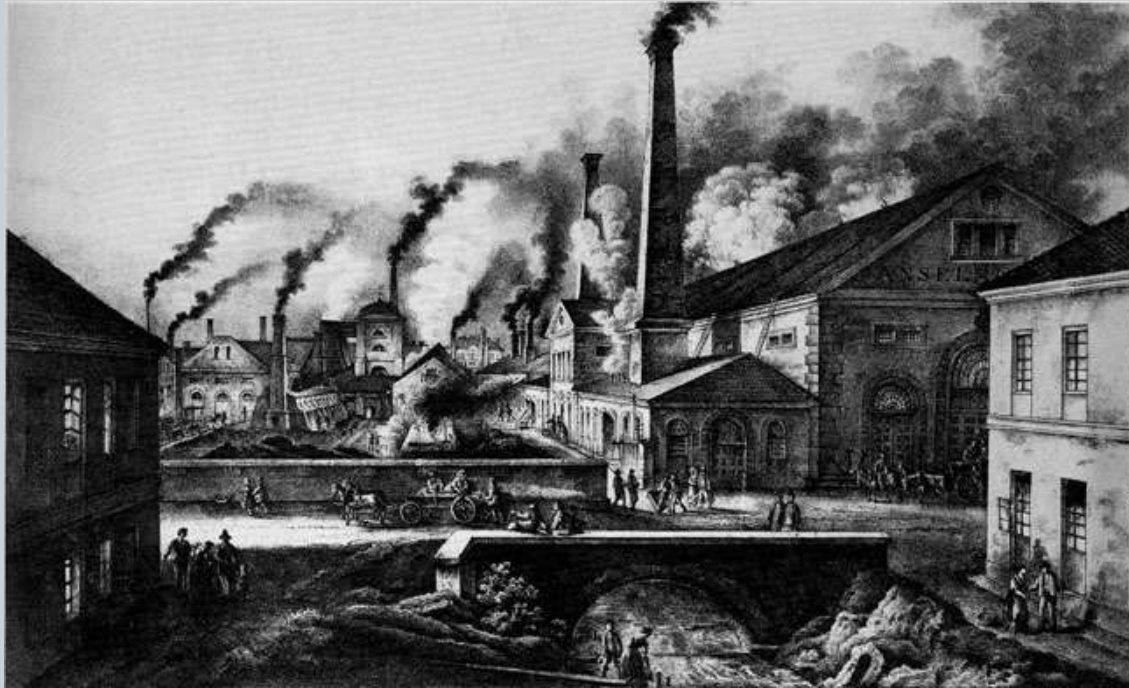
Feargus O'Conner

Marx en Engels vaders van het Manifest

Het leven van **Friedrich Engels**

De hel van Manchester

Marx en Engels vaders van het Manifest

Het denken van Karl Marx en Friedrich Engels, Het marxisme heeft drie bronnen

- De Duitse filosofie
- De Engelse politieke economie
- Het Franse socialisme

De bijdrage van Engels mag niet onderschat worden al leefde en werkte hij in de schaduw van Marx

Marx en Engels vaders van het Manifest

Het filosofisch denken van Karl Marx Het historisch en dialectisch materialisme

- In de filosofie draait het altijd om volgende begrippen en combinaties van deze begrippen
 - Idealisme: de wereld van de ideeën
 - Materialisme: de wereld van de materie
 - Metafysica: parallelle ontwikkelingen
 - Dialectiek: met elkaar verbonden ontwikkeling
 - Dualisme : men erkent het materialisme en het idealisme
 - Monisme: men erkent alleen het idealisme of alleen het materialisme

Marx en Engels vaders van het Manifest

Het filosofisch denken van Karl Marx Het historisch en dialectisch materialisme

- Marx en Engels werken hun filosofie uit in Brussel
 - Zij steunen (en leveren kritiek) op het historisch en dialectisch idealisme van Hegel op het (statisch) materialisme van Feuerbach
- Zie Engels over Feuerbach
- “de filosofie moet zich vanaf niet beperken tot het interpreteren van de wereld maar wel haar veranderen”

Marx en Engels vaders van het Manifest

Het filosofisch denken van Karl Marx Het historisch en dialectisch materialisme

- **Idealisme – materialisme**
 - **Idealisme** van Hegel
De materie is een afbeelding van het Idee
De werkelijke dingen en gebeurtenissen komen voort uit de ideeënwereld
 - **Materialisme** van Marx
Onze ideeën komen voort uit ons brein, een product van de hersenen,
een product van de mens, een product van de natuur
(mens van vlees en bloed)

Marx en Engels vaders van het Manifest

Het filosofisch denken van Karl Marx Het historisch en dialectisch materialisme

- **Metafysica – dialectiek**
 - **Metafysica**

De dingen en fenomenen ontwikkelen zich min of naast elkaar, parallel met elkaar
(bv ontwikkeling van de geneeskunde en de sociologie)
 - **Dialectiek**

De dingen en fenomenen zijn met elkaar verbonden, verstrengeld
Alles is met alles verbonden (interactief)
Alles is permanent in verandering
Veranderingen gebeuren met sprongen (net zoals in de natuur)

Marx en Engels vaders van het Manifest

Het filosofisch denken van Karl Marx Het historisch en dialectisch materialisme

- Het historisch materialisme
 - Bij Hegel is de geschiedenis niet anders dan het Idee dat op zoek is naar zichzelf
(bv naar de eeuwige rechtvaardigheid),.
Doorheen de geschiedenis wordt de mens zich steeds meer bewust van (bv) de eeuwige waarden en kan die dan realiseren
Bij Hegel is de geschiedenis niet anders dan het Idee dat op zoek is naar zichzelf
(bv naar de eeuwige rechtvaardigheid),.
De geschiedenis is in de eerste plaats de geschiedenis van de Ideeën

Marx en Engels vaders van het Manifest

Het filosofisch denken van Karl Marx Het historisch en dialectisch materialisme

- Het historisch materialisme
 - Bij Marx (die het idealisme van Hegel omkeerde) is
 - de basis van de maatschappij en de geschiedenis: de economie, de productiewijze, de verhoudingen tussen de klassen in de productie
 - de motor van de maatschappij en de geschiedenis: de klassenstrijd.
 - Bij Marx zijn het de (onderdrukte en uitgebuite) massa's die de geschiedenis maken
Veranderingen worden afgedwongen in de klassenstrijd
Elke maatschappij kent een ontstaan, een ontwikkeling, een verval en een einde. De grote maatschappelijke veranderingen gebeuren sprongsgewijs (revolutie)

Marx en Engels vaders van het Manifest

Het filosofisch denken van Karl Marx Het historisch en dialectisch materialisme

- **Het historisch materialisme**
 - Marx en Engels ontwikkelen het wetenschappelijk socialisme. Het socialisme wordt geen product van utopische ideeën maar wel het product worden van de revolutionaire klassenstrijd en het wetenschappelijk socialisme

Marx en Engels vaders van het Manifest

Het filosofisch denken van Karl Marx

Het historisch en dialectisch materialisme

- Het historisch materialisme
FASES in de geschiedenis
 - Primitieve communistische maatschappij (zonder klassen)
 - Slavernij (slavenhouders – slaven)
 - Feodaliteit (adel – lijfeigenen)
 - Kapitalisme (burgerij – arbeiders)
 - Socialisme (arbeiders – vroegere burgerij)
 - Communisme (zonder klassen)

Marx en Engels vaders van het Manifest

Het filosofisch denken van Karl Marx

Het historisch en dialectisch materialisme

- Het historisch materialisme
 - Marx in het Communistisch Manifest (1847-48)

“De geschiedenis van alle maatschappijen tot op vandaag is een geschiedenis van klassenstrijd” (...)

“De moderne burgerlijke maatschappij, voortgekomen uit de ondergang van de feodale maatschappij, heeft de klassentegenstellingen niet opgeheven. Ze heeft slechts nieuwe klassen, nieuwe voorwaarden van onderdrukking, nieuwe vormen van strijd in de plaats van de oude gesteld”.(...)

Marx en Engels vaders van het Manifest

Het filosofisch denken van Karl Marx Het historisch en dialectisch materialisme

- Het historisch materialisme
 - Marx in het Communistisch Manifest (1847-48)

“De wapens waarmee de burgerij **het feodalisme** ten gronde heeft gericht, richten zich nu tegen de burgerij zelf. Maar **de burgerij** heeft niet alleen de wapens gesmeed die haar de dood brengen, zij heeft ook de mannen geschapen die deze wapens zullen hanteren - de moderne arbeiders, de proletariërs” (...).

Arbeidersklasse = doodgraver kapitalisme

“Van alle klassen die vandaag tegenover de burgerij staan is alleen het proletariaat een werkelijk **revolutionaire** klasse”.

Marx en Engels vaders van het Manifest

Het filosofisch denken van Karl Marx Het historisch en dialectisch materialisme

- **Het historisch materialisme**
 - Het socialisme komt niet vanzelf uit voort uit de crisis van het kapitalistisch systeem en de klassenstrijd.
 - Revolutie voeren en heerschappij instellen van de werkers eist een ontwikkeld proletariaat

Marx en Engels vaders van het Manifest

Het filosofisch denken van Karl Marx Het historisch en dialectisch materialisme

- **Het historisch materialisme**
 - Naast de klassenstrijd heeft de arbeidersklasse nood aan
 - het wetenschappelijk socialisme, een socialistisch bewustzijn (weten waarvoor men vecht... het socialisme)
 - een organisatie: de Communistische Partij (met haar organisaties; vakbonden, mutualiteiten, ...)
 - Eerste internationale organisatie wordt in 1847 de Bond van de Communisten met het Communistische Manifest als programma.

Marx en Engels vaders van het Manifest

Hoe kwam het **wetenschappelijk socialisme** van Marx en Engels tot stand ?

- Is niet uit de hemel komen vallen
- Is niet de boodschap van een profeet, de onthulling van een genie
- Stapsgewijs proces: praktijk en studie – bewustzijn
- In strijd met de andere vormen van socialisme en communisme van die tijd (bestaan voor een gedeelte nog)
(Zie laatste hoofdstuk van het Communistisch Manifest)

Marx en Engels vaders van het Manifest

De ontwikkeling van het denken van Marx en Engels

1. Breken met het idealisme

- Afzweren van de godsdienst (Christendom)
dankzij oa D. Straus “Het leven van Jezus”
- Kritiek op de Jong – Hegelianen
 - Eerst steunde zij hun rationalisme, radicalisme en intellectualisme
 - Later (1840,1842) breuk omwille van hun elitisme, misprijzen voor de massa's, intellectualisme en individualisme

Marx en Engels vaders van het Manifest

De ontwikkeling van het denken van Marx en Engels

2. *Duits-Frans jaarboek* (Parijs, 1843, Ruge)

- Bijdragen van **Karl Marx**
 - *Het Jodenvraagstuk*
Kritiek op de mensenrechten (burgerlijk, egoïstisch, bezittende mens)
 - *Kritiek op het rechtsfilosofie van Hegel*
Het communisme moet strijd voeren tegen de overheersende ideologie,
die in dienst staat van de heersende klasse
Godsdienst is opium van het volk

Marx en Engels vaders van het Manifest

De ontwikkeling van het denken van Marx en Engels

2. *Duits-Frans jaarboek* (Parijs, 1843, Ruge)

- Bijdragen van **Friedrich Engels**
 - *Poging tot een kritiek op de politieke economie*
Kritiek op het kapitalistisch systeem (uitbuiting, miserie, concurrentie, over productie,)
 - Infernale cyclus kapotbreken, onteigening van het privébezit
 - Kritiek op de burgerlijke moraal en hypocrisie
 - Kritiek op Malthus “overbevolking” (victim blaming)

Deze bijdrage dient voor zijn later werk
De situatie van de arbeidersklasse in Engeland

Marx en Engels vaders van het Manifest

De ontwikkeling van het denken van Marx en Engels

2. *Duits-Frans jaarboek* (Parijs, 1843, Ruge)

- Bijdragen van **Friedrich Engels**
 - *Situatie in Engeland*
 - Economische en politieke situatie in Engeland
 - Hulde aan Chartisten
 - Kritiek op Thomas Carlyle (succesvol schrijver)
 - Alhoewel hij een materialist is hij een romantische dweper, ziet de werkers alleen maar als sukkelaars

Marx en Engels vaders van het Manifest

De ontwikkeling van het denken van Marx en Engels

3. *Stellingen over Feuerbach* (Brussel, 1845) **Marx**

- Steun aan het materialisme van Feuerbach, maar kritiek op zijn statisch denken. Geen oog voor de geschiedenis, voor de rol van de massa's
- **Stelling 2** : De vraag of aan het menselijk denken objectieve waarheid mag worden toegekend, is geen theoretische, maar een *praktische* vraag. De mens moet de waarheid, d.w.z. de werkelijkheid en de macht, het aardse karakter van zijn denken in de praktijk bewijzen
- **Stelling 11**: De filosofen hebben de wereld slechts verschillend *geïnterpreteerd*; het komt er op aan haar te *veranderen*.

Marx en Engels vaders van het Manifest

De ontwikkeling van het denken van Marx en Engels

4. *De Duitse ideologie* (Brussel, 1845) **Marx en Engels**

- Kritiek op de Ware Socialisten
- Herhaling van *De Heilige Familie*
 - Breken niet met het idealisme van de Jong Hegelianen
 - Elitair, individualisme, misprijzen voor de massa's
 - Alleen maar abstracte en morele kritiek op het systeem
 - Duits nationalisme
 - Alternatief “ alle mensen zijn broeders”, “de naastenliefde”

Marx en Engels vaders van het Manifest

De ontwikkeling van het denken van Marx en Engels

4. *De Duitse ideologie* (Brussel, 1845) **Marx en Engels**

- Verdedigen historisch materialisme
- Diepgaande kritiek op de staat als instrument van de heersende klasse
- Heersende ideologie is klasse ideologie
- Proletariaat moet een radicale revolutie voeren om zich materieel en geestelijk te bevrijden

Marx en Engels vaders van het Manifest

De ontwikkeling van het denken van Marx en Engels

4. *De Duitse ideologie* (Brussel, 1845) **Marx en Engels**

- **Kritiek op Stirner**
 - Verheerlijking van het individu dat zich moet losmaken van de maatschappij
 - Verheerlijking van de intellectueel, het genie...
 - Anarchisme
 - Anticommunisme (“nieuwe slavernij”)

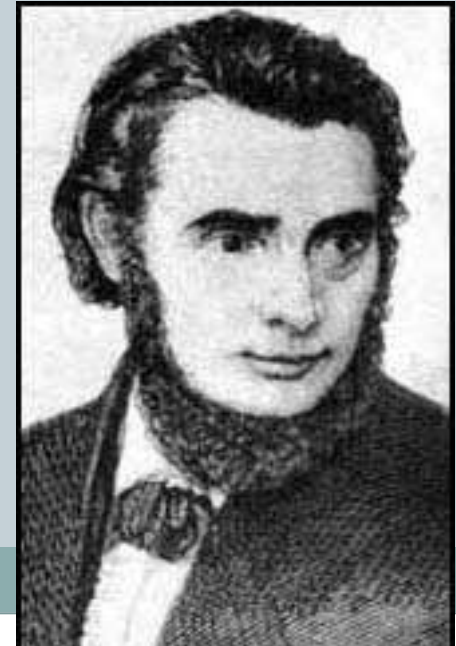
Marx en Engels vaders van het Manifest

De ontwikkeling van het denken van Marx en Engels

5. *De situatie van de arbeidersklasse in Engeland* (1844- 1845) **Engels**

- Het proletariaat dwingt respect af, revolutionaire klasse
- Opstand moet vanuit de grote industriële steden worden georganiseerd
- Vakbonden zijn nodig, stakingen zijn school van de revolutie
- Van de economische naar de politieke strijd evolueren
- Hulde aan de Chartisten vooral met George Harney (uitgever van the *Northern Star*)

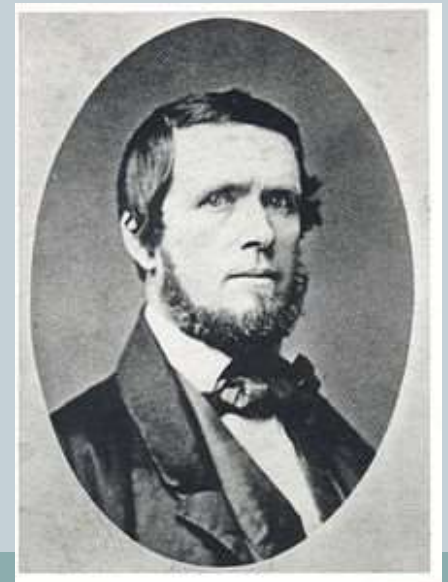
Marx en Engels vaders van het Manifest

De ontwikkeling van het denken van Marx en Engels

6. Kritiek op Weitling (Brussel, 1846) Marx en Engels

- Duitse kleermaker en autodidact
- Marx en Engels bewonderden hem in het begin omdat hij het kapitalisme genadeloos aanviel en de vernietiging van het kapitalisme verdedigde
- Hij kende een groot succes bij de arbeiders

Marx en Engels vaders van het Manifest

De ontwikkeling van het denken van Marx en Engels

6. Kritiek op Weitling (Brussel, 1846) Marx en Engels

- Maar hij ontpopte zich steeds meer als een anarchist “de gewelddadige revolutie moet de oude beschaving volledig vernietigen (destructieve haat)
- Beschouwde zich steeds meer als een profeet
- Zijn leer werd steeds meer een soort religie
- Na een incidentrijke discussie in Brussel breekt hij met Marx en Engels en voert hij campagne tegen hen samen met de Ware Socialisme (vijanden van het marxisme vinden elkaar altijd, zelf als ze onderling van mening vergissen)

Marx en Engels vaders van het Manifest

De ontwikkeling van het denken van Marx en Engels

7. Miserie van de filosofie (Brussel, 1847) Marx
 - Kritiek op de (laatste) utopist en anarchist Proudhon

Marx en Engels vaders van het Manifest

De ontwikkeling van het denken van Marx en Engels

Samengevat: het marxisme ontwikkelt zich steeds (toen en vandaag) in strijd met het pseudo-socialisme, anarchisme rechts en links-opportunisme

Ten tijde van Marx en Engels

- Strijd tegen idealisme (Ware Socialisten)
Strijd tegen utopisch socialisme
- Strijd tegen het anarchisme
- Strijd tegen reformisme

Marx en Engels vaders van het Manifest

De organisatie van de Communisten

- Marx en Engels hebben bij elke strijd (tegen de Hegelianen, de Ware Socialisten, de aanhangers van Weitling en Proudhon) zoveel mogelijk aanhangers proberen winnen.
- Marx en Engels hadden al heel vroeg goede contacten met de sterkste communistische organisatie
De Bond der Rechtvaardigen
- *Engels had een zeer goede relatie met de Chartisten*

Marx en Engels vaders van het Manifest

De organisatie van de Communisten

- Marx en Engels probeerden zich zoveel mogelijk te verbinden met democratische organisaties zoals de Fraternal Democrats en de Association Démocratique
- Marx en Engels staken veel energie in het publiceren van artikels in democratische, progressieve en communistische kranten, zoals de Rheinische Zeitung, Northern Star, La Réforme, Vorwärts, Brusseler Zeitung....

Marx en Engels vaders van het Manifest

De organisatie van de Communisten

- Het Communistisch Correspondentie Comité (Brussel, jan 1846)
 - Marx koos voor Brussel omwille van zijn goed post...
 - Hij creëert een communistisch correspondentienet over geheel Europa
 - Medewerkers waren in België Friedrich Engels, Wilhelm Wolff, Georg Weerth, Joseph Weydemeyer, Philippe Gigot (secretaris)
 - De Bond der Rechtvaardigen sluit zich (aarzelend) aan
 - De groep geeft circulaires uit bv tegen de Ware Socialisten – oa Kriege
(hevige reacties van vele leden en afdelingen van de Bond der Communisten)

Marx en Engels vaders van het Manifest

De organisatie van de Communisten

- Marx en Engels sluiten aan bij de Bond der Rechtvaardigen
- Het eerste congres van de Bond

Marx en Engels vaders van het Manifest

De organisatie van de Communisten

- De Duitse Arbeidersvereniging in Brussel (aug. 1847)
 - Mantelorganisatie van de Brusselse Bond der Communisten

Marx en Engels vaders van het Manifest

De organisatie van de Communisten

- Deutsche - Brüsseler Zeitung
 - Wordt door het toedoen van Marx en Engels het persorgaan van de Bond der Communisten in België

Marx en Engels vaders van het Manifest

De organisatie van de Communisten

- De Association Démocratique
 - Organiseerde Belgische democraten en (Duitse) communisten in Brussel
 - Maakte deel uit van de internationale Fraternal Democrats

Marx en Engels vaders van het Manifest

De organisatie van de Communisten

- Het tweede congres van de Bond

Marx en Engels vaders van het Manifest

Een spook waart door Europa, het spook van het communisme

- Engels en Marx schrijven het Manifest
- Revolutionaire wolken boven Europa
- Engels wordt uit Frankrijk gegooid
- De Februari revolutie in Frankrijk
- Marx wordt verbannen uit België
- Uitgave van het Communistisch Manifest